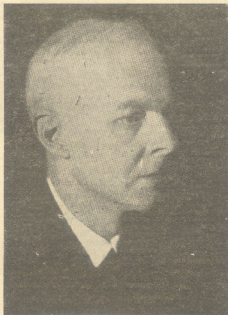

Ο ΜΠΕΛΑ ΜΠΑΡΤΟΚ

(25 Μαρτίου 1881—25 Σεπτεμβρίου 1946)

Από τον καιρό ακόμα που ζούσε, αλλά περισσότερο αφού πέθανε, όταν φάνηκε πολύ δυνατώτερη, πιά πολύ από όσο ποτέ ο ίδιος φανταζόταν ή ακτινοβολία του έργου του, ο Μπάρτοκ συχνά χαρακτηρίστηκε ως «μεγάλος Οδύγγος συνθέτης». Κατά την αρχική σημασία της λέξεως βέβαια ο Μπάρτοκ ήταν Οδύγγος και άγαπητος, τον τόπο του, όπου ένοιωθε ριζωμένη τη

ΜΠΕΛΑ ΜΠΑΡΤΟΚ

μουσική του. 'Ακόμα λίγο πριν από το θάνατό του, είχε βαθύτατα συγκινηθή από την πρόσκλησή του στην Ούγγρική Βουλή, που σχηματίστηκε άμεσα μετά την άπελευθέρωσι από τη Γερμανική κατοχή. 'Ως τόσο δεν μπορούσε κανείς να τον φαντασθή μονάχα ως Οδύγγο, όπως επίσης δεν θα μπορούσε να τον δει σαν άνθρωπο, που άνηκε σ' έναν οποιαδήποτε άλλο λαόν ή άθροισμα λαών, ή σε μία οποιαδήποτε φυλή. 'Ήταν ένα "Ον ανθρώπινο, περίπου με την άφηρημένη έννοια της λέξεως, που κυκλοφορούσε στο πλανητικό μας σύστημα με όδηγο δεν θα μπορούσε να της άξιοσπερείας της άβεβηλωσύνης, του σεβασμού προς την πίστιν και την πεποίθισιν, νόμους που χωρίς παραχωρήσεις και συνθηκολογήσεις έφήρμισσε και στην καθημερινή του ζωή και που δεν συγχώρησε ποτέ την παραβίασί τους, ούτε από άλλους.

'Η άγγελική έντιμότης του τον καθιστούσε ακάταλληλο για ένα κόμπο που όλα στηρίζονται επάνω σε δοσοληφείες, όπου «τόνα χέρι νίβει το άλλο» και για το κάθε πράγμα βρισκείται κ' ένα σωτήριο άγκυλιότι. Τόσο στη ζωή του όσο και στη μουσική του του ήταν άνυπόφορη η ιδέα πως θα μπορούσε ή θύσπερι με γάτι να συνθηκολογήσει, να προσαρμοσθή στις άνάγκες των καιρών ή σε παρομοίους πρακτικούς συλλογισμούς ή και να ξεφύγη από το δρόμο, που αυτός ο ίδιος πίστευε για σωστό και ίσιο. Ποτέ του δεν γύρευε και δεν έδιάλγε την εύκολη διάβασι, πάντα το πιο δύσκολο μονοπάτι.

'Ήταν άνεκαθεν πολύ σιωπηλός, πάντα έπιφυλακτικός και δεν έδειχνε σε κανένα έμπιστοσύνη—αυτό το τελευταίο για πράγματα και ανθρώπους—όπου ένας άλλος ξέσπαζε με θόρυβο, αυτός άποτραβιώταν σε μία άτιμόσφαιρα παγωμένη και τα μάτια του τότε φανέρωναν μία μομφή που ήταν πιο δύσκολο να την πολεμήσει παρά οποιαδήποτε όρημητική έκρηξι. 'Ήταν μικρός στο άνάστημα και φοβερά λεπτοφυής. Με το λεπτό του σώμα, την έντονα χαραγμένη μύτη, το ευγενικό μέτωπο, με τα άπαλά του μεταξένια μαλλιά, με τα διάφανα παιδικά του χέρια, το άργο άνάλαφρο βάδιση, σαν να περπάταγε πάνω σε σύννεφα, έμοιαζε με άσκητή, με διανοούμενο, πάντα βυθισμένον σε σκέψεις, ούδέποτε εύχαριστήμένον, που άθεράρευτα σπρώχνεται από κάποια έσωτερική φωτιά, που τελικά, με την πραγματική σημασία της λέξεως τον έλυωσε.

Το πρώτο που μου είχε κάνει έντύπωσι, όταν ξανασυναντηθήκαμε στην 'Αμερική, ήταν το γεγονός πως τόσο λίγο είχε αλλάξει. Τα μαλλιά του είχαν άσπρίσει, άλλα ή μορφή του, τα μάτια του, το σώμα του, έμοιαζαν άναλλοίωτα, σ' όλο του τον καιρό, που τον γνώριζα. Έθλιγε κανείς πως δεν άνηκε σε καμμία απολύτως ηλικία—ποτέ δεν φανόταν πραγματικά νέος—και ακόμα και στην εποχή της άρρώστιας του ή μεταβολή στο έξωτερικό του ήταν έλάχιστη.

'Εμφη στην 'Αμερική σαν πρόσφυε υπό τις σκληρότερες και τις πιο άποθαρρυντικές συνθήκες. 'Εδιάλεξε ένα πεπωμένον, που μοιράστηκε με πολλές άλλες χιλιάδες, κι' όμως ήταν πάντα του όλομόναχος. 'Αν ήταν ένας άνθρωπος που διάλεξε κ' έτσι ακόμα την έλευθερία, να υπήρχε χωρίς αυτήν δεν μπορούσε να ζήσει, αυτός ήταν ο Μπέλα Μπάρτοκ. Ούτε αυτός ούτε ή γυναίκα του ήταν Έβραίοι και κανένας λόγος δεν τον άνάγκαζε να φύγη, διαλέγοντας τον δρόμο αυτόν σαν το μόνο μέσο, που θα του έξασφάλιζε τη ζωή. Κι' ούτε πολιτικό λόγοι τον άνάγκαζαν να έγκαταλείψη τον τόπο του. Τίποτα δεν τον ύποχρώνε ν' αφήσει πίσω του όλα και να ζητήσει προστασία άβέβαιη τότε και προβληματική σε μία χώρα ξένη και άγνωστη. Τίποτα, έκτός από την άλόγιση ψυχή του, την άπόλυτη άδυναμία να δεχθή μία οποιαδήποτε συνθηκολόγησι και να ύπογράψη ειρήνη, έστω και μόνο με λόγια, με τις δυνάμεις του κακού. Γι' αυτόν κάθε συνθηκολόγησι ήταν κάτι άκατανόητο! Θά κατέστρεφε το πιο έσωτερικό είναι του.

(ΜΕΤΑΦΡ. Α. THURNEYSSEN)

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗΣ»